

GLAS

GLASILO DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJVODINI

RAVNICE

Tema broja:

- ODRŽANA 4. REDOVITA SKUPŠTINA STRANKE DSHV

Riječ ispred...

Iskreno smo se nadali napretku u oblasti ljudskih i manjinskih prava kada je SR Jugoslavija podnijela zahtjev europskoj obitelji država radi primitka u Vijeće Europe. Jer, među ostalim, prijem u takovo visoku i uz to najstariju europsku integraciju podrazumijeva i ispunjenje određenih uvjeta koji bi i nas Hrvate svrstali u priznatu manjinu sa priadajućim pravima i to ne samo na papiru. Da je radost bila ishitrena, ustanovili smo nakon izbora srbijanske vlade koja je 24. ožujka između prosperiteta svih i utonuća u još veće beznade daljom radikalizacijom Srbije, izabrala ovo drugo, favorizirajući ultra desničare njihovim svrstavanjem uz redove vladajuće stranke. Samim tim je zahtjev za prijem u Vijeće Europe postao dep-lasiran. Uvođenje radikala u sam vrh republike je vrlo dobro poznat scenacio s početka devedesetih, a da nebi po tko zna koji put rezultirao, kao što i jeste, vladom „narodnog spasa” ili užasa tj. „ratnom vladom”, već kako je tko naziva. Nastavila se tako već ustaljena praksa provjeravanja pojedinačne lojalnosti patriotizma građana započeta kontrolom odaziva na pojedine izbore, da bi se nastavila i upravo završenim referendumom za „da” i „ne”. Nadalje, „čestita i poštena” izborna obećanja, kao i ranije, mogla su prevariti samo lakovjerne, kada su se ponadali da devalvacije dinara neće biti, kao što neće biti niti poskupljenja, već samo niveliranja cijena!? A kako će mnogo toga ostati po starom, uvjerali smo se i dan prije održavanja 4. Redovite Skupštine DSHV.

Prilikom pripreme dvorane za skupštinu, mogli smo od skupine radikala čuti što o nama misle, jer su baš toga dana održavali nekakav svoj skup u općinskoj zgradi. U stanki su primijetili napis na zastoru „DSHV”, kao i grb stranke, na što su, ničim izazvani, pljujući začuđeno uzvikivali: „Ovako nešto da se desi u Srbiji?”, „To je sramota” i „Dođite da to bacimo dole”. Pitamo stoga, tko i što zapravo, u Srbiji, čini to narodno jedinstvo i spas? Da li je to pokušaj da se, kao u slučaju aktualnog referenduma sva krivnja za propast države prebaci na narod, ili pak spremnost naroda da sudjeluje u preuzimanju krivnje za sve što je prošlo i sve što neminovno dolazi? U oba slučaja, u takvoj Srbiji neistomišljenicima nema mjesta. Čak će se, ako je vjerovati republičkom ministru za informiranje, uvesti obveza upotrebe „propisane” terminologije pri pisanju u glasilima bila ona privatna ili državna! Stoga, „želja i volja” naroda obvezuje, a onaj tko tim željama i inim upravlja, licemjerno nameće obvezu lažnog patriotizma i jedinstva u kojem nema mjesta različitosti.

Pored svega, pa i ove „pravične” i nadasve demokratske politike većine, DSHV-u se spočitava za jednoulje. Istina, drugo se i nije moglo očekivati nakon nadahnutih tekstova javne riječi i prozivanja „99.000” članova stranke te uputa da se spasu ukoliko to već ne urade za svog lidera Tonkovića. Da li su prozvani prihvatili savjet (ili se možda oduprli prijatnji), moglo se ustanoviti na 4. Redovitoj

Skupštini stranke. Tih „99.000” „programiranih” i za jednoulje optuženih članova stranke, ponovno je za predsjednika izabralo Belu Tonkovića, jer jednostavno, nitko drugi nije imalo ambicija kandidirati se za to mjesto. Zbog ovoga je, dakako, i opet krivo onih „99.000” članova stranke, kazat će nanovo nadasve nadareni analitičari i samozvani nepogrešivi kritičari.

Pominjući proteklu skupštinu DSHV, ne mogu a da se ne zahvalim svima koji su svojim primjedbama ukazali na nedostatke „Glasa ravnice”. Njihove diskusije pozdravljam i ujedno ih pozivam da svoje zamjerke pretvore u djela te da svojim priložima i tekstovima izravno pridonesu raznolikosti ovog našeg stranačkog glasila, a u cilju boljeg i potpunijeg informiranja.

A sad nešto novo o kuhinji i kulinarstvu. U ovom vremenu punom zamki i iznenađenja, nedavno je predočeno čitateljstvu dragocjeno saznanje kroz knjigu o srpskom Banatu. U knjizi se obrađuje tema o utjecaju njemačke kuhinje na ishranu banatskih Srba!

Međutim, u istoj knjizi, ali i šire, nedostaje razjašnjenje nemalog utjecaja srpske političke kuhinje na opstanak i identitet Nijemaca u istom tom Banatu. Možda će ovaj propust biti madoknađen u nekoj narednoj knjizi post avnojevske povijesti.

A do tada, dobar tek!

Lidija Molzer

VIJESTI

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini

PRIOPĆENJE

U svezi referenduma o posredovanju međunarodnih činbenika u rješavanju kosovskog pitanja raspisanog od strane Skupštine Republike Srbije za 23. travnja 1998. godine, Predsjedništvo i Vijeće Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini na svojoj sjednici od 19. travnja 1998. godine u Subotici donijelo je slijedeći zaključak:

Polazeći od toga da je SAP Kosovo bilo konstitutivni dio SFRJ, smatramo da su sva pitanja o problemu Kosova u nadležnosti SRJ, njezine Skupštine i Vlade.

Stoga, raspisivanje referenduma od strane Skupštine Republike Srbije, a na temelju prethodno promijenjenog zakona o referendumu je protiv ustavno i samim tim referendum nelegalan.

Smatramo da se treba prihvatiti pomoć međunarodne zajednice u rješavanju ne smao albanskog i kosovskog pitanja, već o svim problemima vezanim za nacionalne manjine u cijeloj SRJ, ali ne putem izlaska na ovaj referendum.

Pozivamo Hrvate u Republici Srbiji da ne izlaze na referendum, a oni koji se odluče da sudjeluju preporučamo da daju svoj glas za posredovanje međunarodnih činbenika.

Predsjedništvo i Vijeće DSHV

Subotica, travnja 1998.

U Subotici je 4. travnja ove godine održan sastanak Inicijativnog odbora članova Mladeži Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini na kojem je oformljen Organizacijski odbor od 8 članova radi priprema 2. Redovite Skupštine Mladeži DSHV koja će ovog puta biti i izborna.

Također u Subotici, 18. travnja je održan skup Organizacionog odbora Mladeži DSHV na kojem su bili nazočni članovi ove udruge i njezini simpatizeri.

Odlučeno je da će 2. Redovita izborna Skupština održati u Subotici 7. lipnja 1998. godine. Zaključeno je također da će Mladež DSHV aktivirati svoj rad u svim oblastima.

Subotica, 22. 04. 1998.

Danas su se u Subotici sastale delegacije Demokrišćanskog pokreta vojvođanskih Mađara i Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini u sastavu Papp Ferenc, predsjednik DPVM, Szepper Janos i Szabo Tibor, članovi Predsjedništva DPVM, te Bela Tonković, predsjednik DSHV, Josip Gabrić st. i Antun Skenderović, potpredsjednici DSHV.

U dugom i srdačnom razgovoru razmijenjena su mišljenja o pitanjima od zajedničkog interesa Hrvata i Mađara u Vojvodini, te razmotrena mogućnost suradnje dviju organizacija.

.....

Novi Sad, 25. 04. 1998.

Danas je u Novom Sadu održana Osnivačka Skupština Vojvođanskog pokreta na kojem je sudjelovalo više od 14 stranačkih i izvanstranačkih organizacija.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini je bio nazočan skupu kao jedan od osnivača Pokreta. DSHV je na Osnivačkoj Skupštini predstavljao potpredsjednik stranke Branko Melvinger.

.....

**POZIVAMO ŠTOVANE
ČITATELJE DA SE
PRETPLATE NA GLASILO
STRANKE DSHV
„GLAS RAVNICE”
GODIŠNJA PRETPLATA
IZNOSI:
ZA TUZEMSTVO
72,00 DINARA,
ZA INOZEMSTVO
180,00 DINARA**

VIJESTI

Subotica, 27. 04. 1998.

U Subotici je danas na Prvoj godišnjoj izvanrednoj sjednici „Bunjevačka matica” promijenila ime u Matica hrvatska - Subotica.

Na ovoj sjednici je jednoglasno izmijenjen i dopunjen Statut ove kulturno-prosvjetne udruge čime se mijenja ime i dopunjuju članci Statuta vezani za održavanje skupština, a kulturna djelatnost udruge proširuje na sve Hrvate na teritoriju SRJ, obzirom da je ista registrirana na saveznoj razini.

Na sjednici je također jednoglasno prihvaćen prijedlog da „Bunjevačka matica”, sa novim nazivom Matica hrvatska - Subotica pristupi Matici hrvatskoj - središnjici u Zagrebu sukladno pravilima ovih udruga.

Zahtjev za odobrenjem prihvaćenih izmjena i dopuna Statuta biti će upućen Saveznom ministarstvu pravde u Beogradu.

HRVATSKA TURISTIČKA ZAJEDNICA I MLADEŽ DSHV

obavještavaju svu zainteresiranu mladež od 18 do 30 godina starosti o mogućnosti sezonskog zapošljavanja u županijskim turističkim uredima tijekom ljeta 1998.

Rok za prijavljivanje radi sezonskog zapošljavanja je 20. svibnja 1998. godine.

Za sve informacije obratiti se radnim danima na adresu:
MLADEŽ DSHV, SUBOTICA, IVANA MILUTINOVIĆA 31, tel.: 024/551-348

PROSLAVA 150. OBLJETNICE USTOLIČENJA BANA J. JELAČIĆA

U Zagrebu je 25. travnja 1998. godine svečano proslavljena 150. obljetnica ustoličenja baruna Josipa Jelačića za hrvatskog bana.

Svečanost je započela prethodni dan u Glini, da bi se nastavila danas u čast čega je održan skup na kojem su bili, među ostalim, nazočni članovi Vlade Republike Hrvatske, brojni politički, kulturni i javni djelatnici.

Utemeljenjem današnje države Hrvatske ispunjen je i san bana Jelačića. Pored velikog domoljublja, ban Josip Jelačić je prvi puta u hrvatskoj povijesti započeo ujedinjavanje Hrvata na teritoriju banske vlasti i vlasti sabora tj. u hrvatskim zemljama u sklopu tadašnje Ausrougarske monarhije. U vrijeme svoje vladavine ukinuo je kmetstvo.

Rođen u Petrovaradinu, a pokopan u Zaprešiću, hrvatski ban Josip Jelačić je svojim životom i djelima obilježio hrvatsku povijest. Pored svog povijesnog značaja, on je bio i pisac brojnih domoljubnih pjesama, potpomagao je razvitak hrvatske kulture, spisateljstva i objavljivanje nekoliko časopisa.

Ban Josip Jelačić je bio jedna od najsvjetlijih točaka hrvatske povijesti, čulo se na svečanom skupu 25. travnja u Zagrebu.

AKTUALNO

Vukovar: Održan 1. proljetni sajam poljoprivrede i graditeljstva

DANI POVRATNIKA '98

fotografija: San Katava

U povodu II. gospodarsko-kulturne manifestacije „Dani povratnika '98“, koja je utemeljena prošle godine u Vukovaru, pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana održan je od 16. do 18. travnja 1. proljetni sajam poljoprivrede i graditeljstva „Vukovar '98“. Dane povratnika je otvorio dožupan vukovarsko-srijemske županije Andrija Matić, naglašavajući kako je napaćenom Vukovaru potreban mir i civilizacija, ali i povratak prognanih bez čega nema i gospodarske obnove. Nazočne je pozdravio i Ivica Vrkić, dopredsjednik Nacionalnog odbora za uspostavu povjerenja, organizator ove manifestacije i urednik lista „Povratnik“ Josip Kelemen iz Laslova, gradonačelnik Vukovara Vladimir Štengl, izaslanstvo

Zajednice povratnika Hrvatske. Dane povratnika '98 u ime visokog pokrovitelja dr. Franje Tuđmana svečano je otvorio ministar poljoprivrede i šumarstva Zlatko Dominiković. Na skupu je ujedno otvoren i 1. proljetni sajam poljoprivrede, graditeljstva i obnove.

Na sajmu je izlagalo oko pedeset hrvatskih tvrtki, jedna tvrtka iz Mađarske i jedna iz Vojvodine, SR Jugoslavije. U ovom, nekada najvažnijem agrarnom dijelu Hrvatske, prikazana je od strane izlagača i sudionika sajma suvremena poljoprivredna mehanizacija, sjemenarstvo i zaštita bilja, ali i vrlo važan momenat za ponovnu uspostavu poljoprivredne proizvodnje i gospodarstva uopće - kreditiranje povratnika.

Na sajmu je od inozemnih sudionika izlagao i „ECON“,

udruga vojvođasnkih gospodarstvenika u sklopu gospodarstvenog odjela Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Posebnu čast „ECON“-u je činio posjet ministra poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske Zlatko Dominiković i njegovci suradnici. Na sajmu su dogovoreni bolji gospodarstveni odnosi sa zadarskom županijom, koju su, pored župana i dožupana, predstavljali svi gradonačelnici općina zadarske županije. Vodili su se razgovori o upošljavanju viška djelatnika iz Vojvodine za vrijeme turističke sezone, organiziranje ljetovanja, te suradnji u oblasti poljoprivrede, posebice stočarstva. Uz to, na sajmu je dogovorena čvršća suradnja udruge „ECON“ sa gospodarstvenicima vukovarsko-srijemske županije, obzirom da potpadaju pod istu regiju. Na sajmu je bila veoma zapažena ponuda i tražnja iz oblasti graditeljstva i obnove, u sklopu čega je sudjelovalo i nekoliko tvrtki iz Vojvodine.

Sajamski dani bili su praćeni bogatom medijskom propagandom. Izlagači su predstavljeni na televiziji, radiju i novinskim glasilima, među kojima je obuhvaćen i gospodarski odjel DSHV-a i udruga „ECON“.

P.K.

GLAS RAVNICE - Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini-urednik: Lidija Molzer, Uređivački savjet: Lazar Merković, Milivoj Prčić, Marko Kljajić, Ivo Kujundžić, Izdaje: DSHV, 24000 Subotica, I. Milutinovića 31, tel&fax: 551-348, žiro-račun.: 46600-603-4-3338 SPP Subotica, HRID Subotica. List je registriran kod Ministarstva za informacije Republike Srbije pod brojem 2087. Izlazi mjesečno. Tisak: studio „Bravo“, Braće Majera 43/a, 24000 Subotica

Godišnja pretplata za inozemstvo iznosi 180,00 dinara, a za tuzemstvo 72,00 dinara.

AKTUALNO

Održana sjednica 4. Redovite Skupštine stranke DSHV

NASTAVITI ZAPOČETO I U NAREDNOM PERIODU

U nedjelju 29. ožujka u Subotici je održana 4. Redovita Skupština stranke Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, koja je ujedno bila i izborna.

Na ovoj sjednici izloženo je izvješće o radu u proteklom mandatu, izabran je predsjednik stranke, pet dopredsjednika, predsjedništvo članovi Vijeća, članovi Nadzornog odbora te njihovih zamjenika.

Skupštinska sala je bila popunjena do posljednjeg mjesta gostima, članovima stranke i simpatizerima. Skupu su bili nazočni predsjednik općine Subotica Kasza József, izaslanstvo hrvatskog veleposlanstva u Beogradu na čelu sa Davorom Vidiš, mađarski veleposlanik u Beogradu dr. Toth János, potpredsjednik Federalne unije europskih manjina Ludwig Elle, izaslanstvo Zemaljske samouprave Hrvata u Mađarskoj na čelu sa dr. Mijom Karagić, predstavnici Srpskog narodnog vijeća iz Zagreba Milorad

Nenadović i Špiro Lazinica, izaslanik Demokratske zajednice vojvođanskih Mađara, izaslanik Lige za zaštitu privatne svojine i ljudskih prava gosp. Grgurević, izaslanstvo Demokratske stranke vojvođanskih Mađara na čelu sa dr. Sepsey Csabom, potpredsjednik Vojvođanskog kluba Slobodan Jovanović, izaslanstvo SDA Sandžaka, Predsjednica „Bunjevačke matice“ Viktorija Grunčić, predsjednica dobrotvorne zajednice „Amor vincit“ Ruža Crnković te predsjednica Skupštine iste udruge Jelena Borković, predsjednik HKC „Bunjevačko kolo“ Bela Ivković i mnogi drugi.

Nakon izbora Radnog predsjedništva, zapisničara te Kandidacione i Izborne komisije, mr. Bela Tonković je u ime stranke, ali i u svoje osobno, podnio izvješće o radu DSHV u proteklom dvogodišnjem periodu između treće i četvrte Skupštine, kao i za čitav mandat od četiri godine. Konstatirano je kako je uprkos naporima

svakog člana stranke i simpatizera, položaj Hrvata u SR Jugoslaviji posebice težak sa stajališta ljudskih i manjinskih prava, a isto tako i gospodarstva. Hrvatska manjina u SR Jugoslaviji niti danas nije javno priznata u državi u kojoj živi, nema svoje škole, medije na svom materijem jeziku financirane iz državnog proračuna, Hrvati nemaju svoje zastupnike u parlamentima po principu pozitivne diskriminacije, a i država izbjegava svaki razgovor sa njima. Gospodarsvena situacija hrvatske nacionalne manjine je teška, jer su mnogi Hrvati otpušteni s posla zbog svoje nacionalne pripadnosti. Nakon izloženog financijskog izvješća, te izvješća Nadzornog odbora, uslijedila je diskusija. U ovom dijelu sjednice diskutanti su se složili da se u proteklom periodu moglo uraditi i više i bolje, sli da je stranka djelovala u iziričito nepovoljnim uvjetima te neprijateki nastrojenom društvenom odkruženju. Na pitanje zašto do održavanja 4. Redovite skupštine nije oformljeno hrvatsko narodno vijeće, a koje se po programu stranke trebalo utemeljiti još 1994. godine, dato je stručno obrazloženje kako za njegovo oformljenje nema zakonskih mogućnosti niti u Ustavu SR Jugoslavije, niti u Ustavu i zakonima Republike

AKTUALNO

Srbije. Po završenoj diskusiji jednoglasno je usvojeno izvješće o radu u proteklom mandatu, kao i izvješće o finacijama i Nadzornog odbora.

Za predsjednika stranke se na sjednici jedini kandidirao mr. Bela Tonković, što je ujedno izazvalo i najviše reakcija. Međutim, kandidat za predsjednika stranke mogao je praktički biti svaki njezin član poduprt sa 20 potpisa na kandidacijskoj listi, ali kandidacijsku listu sa više od 20 potpisa podrške podnio je samo Tonković.

Za predsjednika DSHV glasovao je 191 izaslanik, od kojih je 181 glasovao za izbor mr. Bele Tonkovića za predsjednika DSHV, 3 izaslanika je bilo protiv, a 7 uzdržanih.

Nakon provedenog izbora, mr. Bela Tonković je pročitao svoj program rada za naredni period. Po njemu, rad u narednom mandatu treba biti nastavak započetog, a prvenstveno rad na jedinstvu hrvatskog naroda na ovim prostorima koji nema alternative. Naglasio je kako treba raditi na stvaranju gospodarstvenih uvjeta za ostanak i opstanak Hrvata na ovim područjima, poticanju osnivanja informativnih službi, zalaganju za pravičnu denacionalizaciju prije svake privatizacije, obzirom da je mnogim Hrvatima nakon II.

svjetskog rata oduzeta imovina, a sve to uz zahtjev da SR Jugoslavija primijeni pozitivan odnos prema Hrvatima kao svojim građanima.

**Članovi
Predsjedništva
Martin Bačić
Joso Budimčević
Slobodan Galić
Bogoljub Kuljundžić
Antun Lulić
Josip sabljak
Nikola Šegrt**

Na sjednici je potom izabrano 5 potpredsjednika, Predsjedništvo, Vijeće stranke DSHV, kao i Nadzorni odbor i njihovi zamjenici.

Na inicijativu članstva stranke upućen je sa skupa brzojav predsjedniku Republike Srbije Milanu Milutinoviću u kojem je između ostalog zatraženo ubrzano rješavanje statusa hrvatske nacionalne manjine.

Možda su neki na ovoj skupštini priželjkivali sukobe, ali ako je i tako, moralo ih je obeshrabriti jedinstvo nazočnih članova stranke i sim-

patizera, a što se ogledalo u postignutom visokom stupnju konsenzusa pri usvajanju odluka te visokom stupnju suglasnosti pri izboru predsjednika stranke. Obzirom da do očekivanog razdora nije došlo, neki su zbivanja na sjednici proglasili „jednoumljem“. Začuđuje činjenica da se razni „dobronamjerni“ kritičari i analitičari ne služe ovom terminologijom pri izboru čelnštva drugih stranaka.

Lidija Molzer

**Članovi Vijeća
Marko Berberović
Marijana Čović
Milivoj Prčić
Josip Dulić
Zlatko Ifković
Branko Matković
Petar Vojnić Purčar
Stipan Vojnić
Nikola Sivić
Ivan Stipičić Braco
Marko Vidaković
Zvonko Filepi
Gabrijel Hladni
Andrija Močaj
Stjepan Svetić
Albina Budimčević
Antonija Čota**

**Dopredsjednici
Josip Gabrić
Petar Kuntić
Branko Melvinger
Antun Skenderović
Mićo Vidaković**

IZVJEŠĆE O RADU DSHV U PROTEKLOM MANDATU

Četiri godine su i u normalnim vremenima dug period, a u kriznim, kakva doživljavamo od samoga osnutka, taj se period čini još dužim.

Na našu situaciju najjači utjecaj imaju prilike na nutarnjepolitičkom planu i odnosi između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije. Za vrijeme ovoga mandata se za nas Hrvate u SRJ događaju važne stvari: u svibnju i kolovozu 1995. okončava se kriza oko kontrole dijelova teritorije RH. Na naša područja došao je veliki broj ljudi od kojih su većina još uvijek ovdje; 26.8.1996. SRJ i RH sklapaju Sporazum o normalizaciji odnosa. U točki 8. potpisnice se obvezuju da će Hrvatima u SRJ, odnosno Srbima u RH osigurati sva prava prema međunarodnom pravu; još neriješena pitanja oko zajedničke granice nisu razlog za napetosti.

Odnosi između SRJ i RH normaliziraju se korak po korak i u detaljima koji ljudima u svakodnevnom životu mnogo znače: u tisku se u obje zemlje govori o drugoj državi doduše još kritično, ali ipak u sve normalnijem tonu, sklopljeno je više Sporazuma kojima se reguliraju pojedina pitanja, od kojih su za nas najvažniji onaj o zdravstvenom i mirovinskom osiguranju, o otvaranju prometnica, o malograničnom prometu, te o pravnoj pomoći. U Sporazumu o malograničnom prometu definirana je teritorija za koju taj Sporazum važi i uključena su praktično sva naselja u Vojvodini u kojima žive Hrvati u većem broju. Time se olakšava putovanje u Hrvatsku, što nam mnogo znači. Sve gore navedeno vrijedi, doduše, za cjelokupno pučanstvo, ali i nama Hrvatima olakšava život.

HRVATI U SRJ

Kada se govori o Hrvatima u SRJ, prvo pitanje je uvijek koliko nas ima. Prema službenim podacima u Republici Srbiji nas je bilo 1981. 186.000. Od 1991. do sada Republiku Srbiju je napustilo 55.000 Hrvata, uglavnom uslijed pritisaka, nerijetko i terora. Vojvodinu je napustilo 45.000 Hrvata. Nastojanja DSHV da se na na taj egzodus, u mnogim slučajevima pravi progon, skrene pažnja države, međunarodnih čimbenika i cijele javnosti, uglavnom su nailazila na gluhe uši i ravnodušnost. Danas nas, dakle ima u Vojvodini oko 115.000, a u cijeloj Republici Srbiji oko 125.000. U Vojvodini smo po brojnosti druga manjina.

Stanje hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini karakteriziraju: nedovoljno razvijene postojeće institucije, potpuni nedostatak nekih bitnih institucija, kao što su škole, znanstvene ustanove i sredstva informiranja, dotle se s druge strane pokazuje sve jača svijest da nam se neće ništa darovati.

Uslijed takvog nutarnjeg stanja, naglašenog negativnog raslopoženja društva i izostanka napretka u rješavanju hrvatskoga pitanja, vrlo je proširen osjećaj besperspektivnosti, ali i spremnost zalaganja za sebe i svoje interese.

Oko saniranja takvog stanja vrijedno se trudi DSHV, te entuzijasti u postojećim institucijama i pojedinačno i DSHV im odaje priznanje za nesebičan rad.

I u zadnjih četiri godine ponekad su se pojavljivala nastojanja da se u našu zajednicu unesu novi razdori i nove podjele. Ona su se prikazivala kao pravo na različitost u mišljenju i kao napredak demokratičnosti među nama. I DSHV je za različitost

mišljenja i za demokratske odnose među nama, ali se u nekim slučajevima, prije ili poslije, pokazalo da im nije to prava namjera. Diskreditacija pojedinaca, pa i cijelih rukovodstava, ucjenjivanje i napadanje u javnosti, te slabljenje institucija im je metoda, a cilj stvaranje prostora za manipulaciju s nama i time slabljenje naroda i olakšavanje odnarnodnjavanja i asimilacije.

DSHV smatra da je uz osiguranje ostanka i opstanka podjednako važno jedinstvo naroda. Poštujemo različitost mišljenja i angažmana, ali oni moraju biti u funkciji jedinstva hrvatske nacionalne zajednice i njezinog napretka.

Rad DSHV se provodio na međunarodnoj sceni kroz europske institucije kao što je OESS, ponajviše, međutim, kroz Federalnu uniju europskih manjina, u kojoj u ovom mandatu imamo mjesto potpredsjednika, kroz Hrvatski svjetski kongres, u kojemu trenutno DSHV daje potpredsjednika za Europu, u razvijanju prisnih odnosa s RH, njezinim vladinim i nevladinim ustanovama.

Svjesni smo da je sav rad na međunarodnom polju samo okvir i potpora radu na unutarpolitičkom polju. Hrvatsko pitanje u SR Jugoslaviji se može riješiti samo unutar SRJ, odnosno RS i R. Crne Gore i to zbog toga što tu živimo, što je ovo naša domicilna država i što smo njezini građani.

Dok na području odnosa RH i SRJ možemo konstatirati određeni napredak, do pravog proboja u rješavanju hrvatskoga pitanja u SRJ još uvijek nije došlo.

Zato je Sporazum o međusobnoj zaštiti nacionalnih manjina između SR Jugoslavije i R Hrvatske životno važan za nas.

AKTUALNO

On daje međunarodno jamstvo naših prava.

DSHV ustrajno njeguje dobre odnose s demokratskim snagama, kao sa svim strankama i organizacijama koje to žele. Posebno bih ovdje naglasio naše dobre odnose sa strankama drugih nacionalnih manjina i s demokratskim snagama u Vojvodini. DSHV je suosnivač i Pokreta za promjenu ustavnog položaja Vojvodine. To je nastavak našeg rada još s Londonske mirovne konferencije, gdje smo uspjeli da u Dokument o SRJ uđe i odrednica da „građanima Vojvodine treba vratiti ustavna prava“.

Mi stalno i ustrajno tražimo razgovor s državom.

DSHV je 11. 8. 1997. predao Vladi RS Memorandum o hrvatskom pitanju u kojemu se konstatira neriješen status hrvatske nacionalne zajednice kao kolektiviteta i nemogućnost ostvarivanja specifičnih prava na što se Jugoslavija Sporazumom o normalizaciji odnosa s Republikom Hrvatskom obvezala upoređuju prava Srba u Hrvatskoj s pravima Hrvata u SRJ a na štetu Hrvata u SRJ te nabrajaju naši zahtjevi: mogućnost povratka prognanih i izbjeglih, dvojno državljanstvo, hrvatske škole, vlastita sredstva informiranja, znanstvene ustanove i samouprava na tim područjima, tj. kulturna autonomija proporcionalna zastupljenost u organima državne uprave, direktan parlamentarni mandat, sudsko gonjenje onih koji su nas proganjali i kršili naša ljudska prava.

Na odgovor još čekamo.

Poštujući pojedince u državnoj upravi i njihova nastojanja oko rješenja najhitnijih problema, ne mogu a da ne ukažem na generalno odbijanje čak i razgovora o problemima na razini, na kojoj se oni stvarno mogu rješavati. Postignuti napredak

nas ne zadovoljava, jer nam do sada nije riješeno niti jedno goruće pitanje, a to su naš status, školstvo, kultura, znanost, sredstva informiranja, samouprava, direktni politički mandat i zastupljenost u državnoj upravi i sudstvu. Avans za konstruktivne razgovore dali smo i svojim ponavljanjem, a i na zadnjim izborima za predsjednika Republike Srbije.

Često nam se govorilo da se prvo treba riješiti pitanje Kosova, jer je najakutnije, a onda će se ostalo lakše riješiti. Na taj način smo postali u određenom smislu sužnji kosovskog pitanja. Naš stav je bio da bi se željeni rezultati postigli brže, kad bi se prvo riješila lakša pitanja, npr. hrvatsko pitanje, i time pokazala dobra volja i zadovoljavajući rezultati. To bi pokazalo i Albancima da je moguće riješiti probleme i unutar Jugoslavije. Međutim se ustrajalo na prvoj koncepciji, što je učvrstilo Albance u uvjerenju da unutar Jugoslavije rješenja nisu moguća, jer se ne rješavaju ni jednostavniji problemi.

Drago nam je što je Jugoslavija podnijela molbu za prijem u Vijeće Europe i izrazila spremnost da potpiše Europsku konvenciju o ljudskim pravima i onu o pravima nacionalnih manjina. Poštujemo dobru volju i očekujemo početak rješenja hrvatskog pitanja sukladno tim konvencijama kao dokaz te dobre volje. Smatramo da je pravi redoslijed koraka prvo stvoriti povjerenje u iskrenost namjera, pa onda potpisati te konvencije. Zato zagovaramo hitno potpisivanje Sporazuma o međusobnoj zaštiti nacionalnih manjina između SR Jugoslavije i Republike Hrvatske i aktivno uključivanje u cijeli proces nas s jedne i Srba u Hrvatskoj s druge strane, jer se konačno radi o našoj sudbini.

Poslije teških udaraca koje smo podnijeli najviše, u Srijemu,

gdje su cijela hrvatska sela prognana i gdje imamo najviše mrtvih i nestalih, ali i u Podunavlju, neke naše mjesne organizacije i podružnice prestale su s radom. Zahvaljujući velikom entuzijazmu i ustrajnosti ljudi u tim područjima DSHV se i tamo polako obnavlja. Prisutnost izaslanika iz tih područja na ovoj skupštini je dokaz za to i posebno pozdravljam njih! U nekim mjestima Srijema i Podunavlja na zadnjim izborima se DSHV opet pojavio i postignuti su lijepi rezultati.

U Subotici smo na zadnjim lokalnim izborima doživjeli paradoksnu situaciju: premda smo dobili za 29% više glasova nego na prijašnjim izborima, dobili smo daleko manje odbornika nego što smo ih imali. Razlozi tome su i nutarnji problemi koje smo onda imali, ali ponajviše vanjski, i to isti oni zbog kojih je intervenirala i međunarodna zajednica i zbog kojih je predsjednik Republike proglasio Lex specialis - specijalni zakon.

U Subotici smo doživjeli pokušaj internog puča i razaranja organizacije, što nije uspjelo iz jednostavnog razloga što ljudi nisu dali tomu podršku. Nije dobio podršku ljudi niti pokušaj osnivanja nove strane. Svakom je jasno da je jedinstvo naroda najvažnije, da se ne smije stvarati prostor za mogućnost manipulacije, jer će nas to upropastiti.

Stanje u DSHV se stabiliziralo i opet se možemo potpuno posvetiti rješavanju objektivnih problema i zalaganju za stvarne interese. Dragi prijatelji, mnogo ste truda uložili za visoke ideale. Ništa nije bilo uzalud.

Naš rad je i u proteklom mandatu bio doprinos dobrobiti hrvatskoga naroda i općem civilizacijskom napretku našim prostorima.

AKTUALNO

4. Redovita skupština DSHV: Bela Tonković, kandidat za predsjednika

PROGRAM ZA NAREDNI MANDAT

Potvrđujući Statutom i programskim dokumentima definirane ciljeve DSHV i uzimajući u obzir

- sadašnju situaciju u kojoj živi hrvatski narod u SR Jugoslaviji i Republici Srbiji,
  - stupanj do sada ostvarenih programskih ciljeva,
  - stvarne potrebe i interese kao i mogućnosti Hrvata na ovim prostorima,
- smatram da se politika DSHV u narednom mandatu treba voditi kao KONTINUITET I IZGRADNJA dosadašnjih programskih usmjerenja.

KONTINUITET rada oko

1. osiguranja OSTANKA na prostorima na kojima živimo i koje dijelimo s našim susjedima treba se i nadalje voditi:

- mudrom političkom borbom i demokratskim metodama koristeći postojeće strukture, bez obzira na to koliko su nesavršene. Budući da nas je kao glasača u pojedinim regijama i za skupštine viših razina premalo da bismo pridobili dovoljan broj glasova, i nadalje ćemo se boriti za ozakonjenje direktnog političkog mandata, kakav postoji u skoro svim zemljama u tranziciji, ali i tražiti nama srodne organizacije s kojima bismo mogli udružiti snage radi ostvarenja zajedničkog cilja. Za slijedeće izbore DSHV se treba dobro pripremiti. Treba nastojati osvojiti mjesta u skupštinama od mjesnih zajednica do najviše razine do koje možemo sami, a na parlamentarnoj razini iznad toga tražiti koalicione partnere;

2. OPSTANKA kao naroda, tj. kao skupine ljudi sa sviješću posebnog identiteta i nacionalne pripadnosti i izražene volje da se te značajke sačuvaju i dalje razvijaju, ali i kao jedan od integriranih elemenata multietničke i multikulturne sredine, što samo po sebi isključuje nasilnu asimilaciju, zahtijeva:

- stvaranje okvirnih i organizacionih uvjeta za razvitak gospodarskih struktura koji će nam osigurati zapošljavanje i materijalnu osnovu za život. Danas je veća opasnost da ćemo biti protjerani nezaposlenošću i siromaštvom, nego ognjem i mačem.

- podupiranje rada specifičnih organizacija na području koje se obično naziva narodnom kulturom.

Veliku pažnju trebamo posvetiti IZGRADNJI DSHV kao organizaciji. Politički angažman jedne nacionalne manjine je najbolji znak njezine vitalnosti, spremnosti da se zalaže za svoje interese i sposobnosti da ih ostvari.

Uporedo s političkim angažmanom treba raditi i na svim drugim područjima duhovnog života pojedinaca i cijelog naroda, kao i na stvaranju materijalne osnove za cjelokupnost života. Zato DSHV treba i u buduće poticati razvoj postojećih i

AKTUALNO

osnivanje novih znanstvenih institucija, biblioteka, etnocentara i etno-muzeja, kao i informativnih struktura putem kojih izgrađujemo sebe i možemo se prezentirati javnosti.

Da bismo osigurali svoj identitet i sebi čovjeka dostojnu budućnost na isteku drugog i na pragu trećeg milenija, u koji će ući predstojeći mandat, smatram da DSHV treba težište svoga rada postaviti na izgradnju

1. specifičnog prosvjetnog sustava za Hrvate,
2. modernog sustava javnog informiranja.

Za postizanje ovih ciljeva neophodna je jaka podrška naroda i spremnost Republike Srbije i SR Jugoslavije da se hrvatsko pitanje riješi sukladno „međunarodnom pravu“. Od SR Jugoslavije i Republike Srbije očekujemo djelotvorne korake za stvaranje pozitivne društvene atmosfere prema nama Hrvatima i, u suradnji s nama, traženje zadovoljavajućeg rješenja, ali i potpora Republike Hrvatske, prije svega u političko-diplomatskom smislu, ali i u stvaranju potrebnih kadrova.

Prema našim susjedima treba se odnositi tako da oni imaju pozitivan stav i razumijevanje za naše potrebe i interese, te spremnost da nas prihvate. I od njih očekujemo napore u tom pravcu radi suživota na ovim prostorima. Isključivost i diskriminacija neka nestanu s naših prostora.

Budući da postoji razlika u ostvarenim pravima i zahtjevima pojedinih nacionalnih manjina u Republici Srbiji, predlažem usku suradnju njihovih političkih predstavnika. Cilj te suradnje je uklađivanje stavova i zajednički nastup, što pojednostavljuje opće rješenje pitanja specifičnih prava. Ova inicijativa nema namjeru biti usmjerena protiv bilo koga, već joj je jedina namjera rješavanje otvorenih pitanja i time doprinijeti općoj demokratizaciji društva.

Ugled i postignute rezultate na međunarodnom i domaćem području treba koristiti za ostvarenje naših interesa koliko god je moguće.

SR Jugoslaviji kao zemlji u tranziciji, tj. u procesu prelaska iz socijalističkog sustava u modernan sustav slobodnog gospodarstva s naglašenom socijalnom funkcijom, predstoje još mnoge promjene, prije svega rješenja pitanja vlasništva. Budući da nam se gotovo svima poslije Drugog svjetskog rata po raznim osnovama oduzela velika imovina, smatram da se DSHV treba zalagati prvo za denacionalizaciju cjelokupne imovine, pa tek onda za privatizaciju. Neka nam se prvo vrati oduzeto, pa neka se onda privatizira ono što ostane.

Posebno želim istaći rad oko JEDINSTVA HRVATSKOG NARODA na ovim prostorima.

Poslije svega što smo pretrpjeli, u korpusu hrvatskog naroda u Vojvodini i cijeloj Republici Srbiji došlo je do novih pukotina. Mudrom politikom i poticanjem svih institucija trebamo nadvladati sadašnje stanje. Dobrobit našega naroda mora biti iznad svih drugih ciljeva.

INTERVIEW

Interview: msgr. Marin Srakić, biskup Đakovačke i srijemske biskupije

POMIRBA ĆE BITI DUGOTRAJAN PROCES, ALI KRŠĆANSKI JE USTRAJATI

Iako povoda za razgovor s msgr. Marinom Srakićem, biskupom Đakovačke i srijemske biskupije ima uvijek, ovaj put tema su nam vjernici katolici, Hrvati, koji su ostali živjeti u istočnom dijelu Biskupije, a koji politički pripada SR Jugoslaviji, te stanje vijerskih objekata u hrvatskom Podunavlju.

* Što se danas događa u dijelu Biskupije koji je ostao u sastavu SRJ - što je s Crkvom, svećenicima, a što s vjernicima.

- Kao što je poznato, srijemski dio naše Biskupije ostao je u SRJ. Iako nije bio neposredno zahvaćen ratom i on je mnogo pretrpio. Rat protiv Hrvatske koji se vodio isključivo na njezinom području odrazio se i u tom dijelu Biskupije, ponajprije prisilna novačenja naših ljudi, zatim zastrašivanja svih vrsta i nasilne zamjene kuća i imovine sa Srbima koji su došli iz zapadne Slavonije. Nakon „Bljeska” i „Oluje” neki su sa zavežljajem u ruci istjerani iz svojih domova bez naknade. Iz Srijema se od 1991. godine iselilo približno 20 tisuća naših vjernika. Nekih župa je formalno nestalo kao, primjerice, Kukujevaca i Gibarca. Tih godina „umirao je moj narod” - napisao je jedan župnik i sam sudionik te tragedije. Posljedica toga je smanjenje broja vjernika župnih zajednica. Za to vrijeme samo su trojica svećenika prešla na područje Republike Hrvatske. Svećenici obavljaju svoje pastirske dužnosti, okupljaju

vjernike u župnim zajednicama, organiziraju susrete ministranata i mladih, održavaju se tradicionalna hodočašća. Recimo, na prošlogodišnjim velikim tekijama bilo je hodočasnika kao nekada u predratne dane, dakle Crkva i danas ondje postoji i djeluje.

* Osjeća li se u hrvatskom društvu djelovanje antikrista?

- Antikrist je uvijek na djelu, međutim, ne mislim da je ta pojava uzela takvog maha da bismo morali i smjeli zdvajati. Đavo zna koristiti nedorečenosti u društvu, ali ne mislim da o tome treba posebno brinuti. Kao što reče sv. Pavao: „ako se umnožio grijeh, još se više umnožila Kristova milost”. Previše misliti na Antikrista a ne Krista, značilo bi da nam je vjera slaba.

* Kakvo je duhovno stanje kod vjernika, je li vjera poljuljana ili učvršćena?

- Cijelo proteklo vrijeme imao sam prilike posjećivati svećenike i vjernike u Srijemu. Moram priznati da se katkada prema broju nazočnih vjernika u crkvi teško moglo zaključiti da je župa desetkovana. Jedni su odlazili, drugi su zauzimali njihova mjesta u crkvi.

Svećenici kažu da mnogi koji su se prije držali po strani, sada dolaze u crkvu. Te činjenice potvrđuju da im vjera nije pokolebana nego su ratna stradanja pomogla da se u nekih vjera probudi i učvrsti.

Isto bismo mogli reći i za vjernike koji su prešli u Republiku Hrvatsku. Mnogi se, naime, uključuju u župni život, angažirani su na razne načine. Od nekih župnika čuo sam da su oni osvježenje za župe u koje su doselili.

* Je li zaustavljen odlazak vjernika iz srijemskih župa, te kakva je dobnost starost preostalib katolika Hrvata?

- Sjećam se jednog Uskrsa u Golubincima, desetak obitelji htjelo je samo još proslaviti Uskrs kod kuće i krenuti u Hrvatsku. U dvorištima i pred kućama već su čekali tegljači nakrcani stvarima...

Kakvi su to bili lomovi, kakav je to bio strašan osjećaj? Takvih scena više nema, odlazak Hrvata je usporen, ali ne bih rekao da je posve zaustavljen. Još ima obitelji koje, kad im djeca stasaju ili za srednju školu ili za vojsku žele prijeći u Hrvatsku. Mnogi ne mogu podnositi da s njima postupaju kao s građanima drugog reda, ali još bolje rečeno, kao s građanima kojima ne pripada ni jedan red! Neki ne mogu podnijeti da im djeca preko mješovitih brakova izgube vjeru i naciju. Kad se masovno odlazilo, ponajprije su odlazili mladi i dakako, starosna dob, posebice u nekim mjestima, vrlo je visoka. Doista postoji opasnost da stari poumiru, a mladi koji ostanu nestanu u mješovitim brakovima.

INTERVIEW

* Što je s imovnim stanjem preostalib vjernika, pa samim tim i svećenika?

- I vjernici i svećenici pretrpjeli su i danas trpe posljedice embarga i ekonomske blokade koja je nametnuta SR Jugoslaviji. Neko je vrijeme bila strahovita inflacija, proizvodnja je stala, plaće nedostatne, mirovina simbolična... Imamo u arhivi potvrdu o smrti u kojoj stoji - osoba umrla od gladi.

A Srijem je nekada bio pojam bogatstva, posebice našeg marljivog naroda koji je uzgajao vinograde, voće i povrće. Kroz nekoliko godina milostinja skupljena na jednoj misi nije bila dostatna ni za pola litre benzina. I župe i svećenici brzo su iscrpli zalihe iz prijašnjih godina. Došli smo do toga da smo morali tražiti pomoć od dobročinitelja iz inozemstva, a u posljednje dvije godine svećenici i vjernici onih župa koje nisu stradale pomažu braći svećenicima u Srijemu da bi mogli živjeti i obavljati svoju službu. Kad se dinar stabilizirao, počelo se popravljati i materijalno stanje, ali to ide sporo.

* Što je s obnovom vjerskih objekata - kako s onima koji su oštećeni tijekom rata, tako i s onima kojima je, zbog vremena, nužan popravak?

- U Srijemu je stradalo nekoliko objekata - primjerice u Erdeviku je spaljen crkveni toranj, u Vašici crkva minirana, u Novim Banovcima Ubačen eksploziv u crkvu, u Neštinu su dva puta u crkvi podmetnuli požar, u Kukujevcima crkva demolirana, u Rumi minirana crkvena vrata, oštećeni župni stanovi u Hrvatkovcima, Novom Slankamenu i slično. Manja

oštećenja još nekako možemo popravljati, ali veća je dosta teško. Cijela nam je biskupija pretrpjela velika razaranja. Ovih dana posjetio sam deset mjesta u istočnoj Slavoniji, na pet mjesta jedva se može primjetiti gdje je bila crkva. Bit će potrebno mnogo strpljivosti i mnogo žrtava kako bi se to popravilo. Ipak, nešto se čini, svećenici sa svojim vjernicima popravljaju crkve i župne stanove (primjerice, u Novom Slankamenu, Srijemskoj Mitrovici, Tekijskom svetištu, Golubincima...)

* Je li Biskupija, i u kojoj mjeri, uspjela odoljeti na svom istočnom dijelu, ili se njezine granice, zajedno s migracijom vjernika pomiču prema zapadu?

- U ovom trenutku ne pomiču se granice naše biskupije, ona i dalje ostaje Đakovačka i Srijemska. O tome sam prošle jeseni razgovarao s odgovornima u Rimu i oni smatraju da za sada ostane „status quo”. Ako je Srijem izgubljen u političkom smislu, ne treba biti izgubljen u crkvenom. Uostalom, još nisu dogovorene ni državne granice između Republike Hrvatske i SRJ, zašto da Crkva srlja u neka rješenja?

* Koliko ima sličnosti dio Biskupije u „vojvodanskom” Srijemu, s dijelovima nekada okupiranog Podunavlja?

- Više vidim razlika negoli sličnosti, iako i njih ima. Sličnost je u tome što su i s jednog i s drugog dijela Biskupije vjernici u velikom broju napustili svoje domove i župe, ali se u Podunavlje vraćaju, a u „vojvodanski” Srijem ne. Sličnost je u težini pretrpljenoga, iako je teško mjeriti veličinu. Osi-

romašio je i jedan i drugi dio, ali će oporavak ići drukčijom brzinom. Bilo je razaranja i na jednom i na drugom području. Razlika je u tome što su u Srijemu ostali svećenici s vjernicima, a u Podunavlju su živjeli odvojeni od svijeta. Razlika je u tome što će srijemski dio Biskupije živjeti u drugim političkim uvjetima, u različitim mogućnostima, dok će se stanje u Podunavlju, nadamo se s vremenom stabilizirati, a također izjednačiti s drugim dijelovima naše biskupije i domovine.

* Kako Katolička crkva stoji sa svećeničkim i redovničkim kadrom, budući da sad predstoji i povratak u Podunavlje?

- Nas svećenika nema dovoljno za sve djelatnosti koje se u novije vrijeme otvaraju, ali kad je u pitanju Srijem - iako se nekome čini da su tamo svećenici na „mrtvoj straži” katoličanstva - onda osiguravamo dostatan broj svećenika. Istina, imamo problema s vizama za naše svećenike. Svećenici, posebice mladi, spremni su ići na to područje. Od osam prošlogodišnjih mladomisnika sedmorica su spremno rekla: „Biskupe, kamo god nas pošaljete, idemo bez problema”. Dvojicu smo poslali u Srijem i dobili su vizu na mjesec dana. Tako sada u Srijemu imamo i trojicu svećenika s jednomjesečnom i jednokratnom vizom, a o lokalnim vlastima ovisi hoće li je produžiti.

* Nas sada zaokuplja pitanje povratka i obnova vjerskog i svjetovnog života na području Podunavlja. Neki ljudi kažu da se ne žele vratiti pod ovim uvjetima,

INTERVIEW

primjerice, u Vukovar i da nisu zadovoljni nametanjem suživota i oprosta. Koje stajalište zastupa Crkva?

- Odvojio bih grad Vukovar od ostalih dijelova tog područja. Koliko sam ja razgovarao s pojedincima i skupinama, vjernici su spremni vratiti se na to područje. Mnogi su se i vratili, a mnogi užurbano pripremaju povratak. Što se Vukovara i njegovih građana tiče, nekako je od početka stvoren image Vukovaraca-heroja-mučenika, s povlasticama, koji su se snašli za stanove i kuće, pronašli posao. Čuo sam da će se oni vratiti u manjem broju, možda zbog svega onog što su proživjeli. A što se povjerenja i pomirbe tiče, treba reći da pomirba prije svega nije političko pitanje strategija, nego religiozno-humani proces.

Ljudi su doživjeli strahote i možda racionalno mogu reći „Opraštamo”, ali emotivno je mnogo teže.

Čovjek nije robot da mu se promijene čipovi i da odmah drukčije misli. Pomirba je proces koji će dugo trajati, ali mi kao kršćani od njega ne možemo odustati.

* Kolike su štete na crkvama u Podunavlju, kad i kako će se one obnoviti?

- To su štete koje se ne mogu platiti niti izraziti novcem. Neki dan sam obišao deset mjesta u Podunavlju. U deset sela pet crkava je toliko srušeno da se ne može lako primjetiti gdje su nekada stajale. U Bogdanovcima sam pitao policajca koji je stajao na jednom od tih mjesta: „Je li to mjesto gdje je stajala crkva?”, a on me pogledao zbunjeno i promućao: „Pa, da... kao da je

tu bila, ne znam točno”. Šteta je doista velika. Nisu baš sve crkve srušene kao na području Zadarske i Zagrebačke nadbiskupije. Mi u Baranji ipak imamo nekoliko crkava koje su preživjele, u kojima su se vjernici sastajali. Ali, imamo 25 potpuno srušenih i pedesetak teže oštećenih i pedesetak lakše oštećenih crkava.

* Jesu li vjernici izgubili volju i duhovnu snagu kada su nakon povratka ugledali svoje kuće i svoju crkvu?

- Kad smo 1991. godine vidjeli da nam je Biskupija stradala, napravili smo projekt Selo - objavili ga na šest jezika, priložili brojne fotografije i poslali na adrese diljem svijeta. Mislili smo „nek se prvo obnove kuće u našim selima, a potom crkve”. Međutim, naš svijet želi da se svećenici prvi vrata, jer onda osjećaju sigurnost. Čak i župe u kojima su vjernici sloveli kao „komotniji” i vjerski „slabije zainteresirani” sada čine više od drugih „boljih” samo da im se svećenik vrati.

* Ima li djece u Podunavlju?

- Ako mislite na novorođenu djecu, onda moram reći da ih još uvijek nema. Mnoga mjesta su totalno opljačkana, prozori i vrata s kuća su završili na „futoškoj pijaci”, a neki novopridošli stanovnici koji su se naselili u tim kućama, pokupili su po selu preostalu drvenariju, kako bi mogli u njima živjeti.

Naš svijet u Podunavlju bio je bogat, iako ne toliko kao onaj u Srijemu, ali su ljudi većinom imali lijepe kuće, često i katnice. Novopridošli stanovnici katkada na katu drže koze...

* Kakav je sadašnji materijalni položaj vjernika katolika i je li davanje Caritasu smanjeno, odnosno, je li se narod snašao na nekoj drugoj strani - bilo da se zaposlio, ili na neki drugi način došao do stalnih prihoda?

- Mnogi prognanici su u sastavu Hrvatske vojske i to je jedan od izvora prihoda. Caritas više ne pomaže kao što je prije mogao, često dijelio ono što EZ daje. Caritas u našim krajevima ima male projekte kao, primjerice, nabavu peći i alata za obrađivanje vrtova i popravak kuća za povratnike. Mislím da je socijalno stanje ispod kritike - ljudi žive u neimaštini i čekaju da je jednog dana svojim radom prevladaju.

* Povratnici su zabrinuti na koji će način teći pretvorba, odnosno tko će pokupovati zemlju...

- Doista ne znam u kom pravcu će teći pretvorba i što se tamo ima pretvoriti. Najjača su poduzeća uništena, opljačkana, strojevi razmontirani i odneseni u Jugoslaviju. Tri dana nakon što je JNA ušla u Lovas, zapalila je ondje tvornicu obuće. U nekim slučajevima, izvan Podunavlja intervenirao sam kod mjerodavnih u slučaju pretvorbe i privatizacije, a dobio sam odgovor: „Po zakonu je učinjeno”. Ja sam na to odogovrio da se postupa onako kako se uradilo u slučaju Isusa Krista: „Mi imamo zakon, i po zakonu treba da umre”.

Autor: Vesna Kljajić

Subotica: Tiskovna konferencija Federalne unije europskih manjina

PRAVA MANJINA REZULTAT DOGOVORA I KOMPROMISA

U Domu stranke Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini u Subotici održana je tiskovna konferencija izaslanstva Federalne unije europskih manjina. Izaslanstvo su činili predsjednik Unije gosp. Romedi Arquint, reto-Roman iz Švicarske, te dva potpredsjednika ove udruge gosp. Ludwig Elle, lužički Sorb i mr. Bela Tonković.

Predsjednik Federalne unije europskih manjina Romedi Arquint predstavio je nazočnim novinarima ovu udruhu naglašavajući kako FUEM djeluje još od 1949. godine kada je i osnovan sa ciljem zaštite temeljnih ljudskih prava i nacionalnih manjina obzirom da je nakon II. svjetskog rata bilo mnogo problema u ovoj oblasti.

Ova 1998. godina je vrlo važna za FUEM, kazao je predsjednik Arquint, jer će ove godine stupiti na snagu dva važna dokumenta i to Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i Karta o regionalnim i manjinskim jezicima. Svatko tko želi postati članom Vijeća Europe mora ispuniti određene uvjete, a ove dva dokumenta će biti neki od tih uvjeta. Jedno od glavnih pravaca djelovanja FUEM-a jeste prihvatanje ovih uvjeta pri prijemu u VE, ali i poticanje na dijalog svih strana. FUEM redovito izdaje svoj bilten, a svake godine održava i kongres u zemlji gdje se nastoji riješiti neki problem. Kongres donosi svoju rezoluciju kojom se skreće pažnja na rješavanje važnih pitanja iz oblasti zaštite

ljudskih i manjinskih prava. Prošle godine je kongres održan u Austriji, a ove godine će se održavati od 20. do 24. svibnja u Pragu. Tema ovogodišnjeg kongresa FUEM-a je odnos i utjecaj nevladinih organizacija na zakonodavne institucije država u kojima manjine žive.

Federalna unija europskih manjina utemeljena je 1949. godine. Ona je najveća krovna organizacija nacionalnim manjina u Europi. Sjedište ove udruge je u Njemačkoj. Ona danas ima 30 stalnih članova od kojih su većina nevladine organizacije, 35 korespondirajućih i blizu 60 pridruženih članova. Članovi FUEM-a mogu biti organizacije, državne i nevladine institucije. Na teritoriju SR Jugoslavije FUEM ima dva punopravna člana - Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i Demokratsku zajednicu vojvođanskih Mađara i jednog pridruženog člana - Savez Rumunja Jugoslavije.

FUEM se zadnjih godina naglo širi članovima iz zemalja tranzicije.

Među glavne aspekte Federalne unije europskih manjina potpada stajalište da prava manjina i njihove slobode ne ugrožavaju prava većine te ako se manjine osjećaju sigurno i „kod kuće” one ne žele otići, istakao je predsjednik ove udruge. Uos-

talom, to je i jedan od zahtjeva međunarodnih konvencija da države moraju urediti manjinsko pitanje na svojoj teritoriji tako da se manjinske skupine osjećaju sigurno i „kod kuće”. Bogatstvo Europe nije samo u materijalnoj i ekonomskoj moći europskih država, već i u razvitku modela suživota što je najbolje jamstvo za sigurnost i razvitak Europe.

Državne granice ne smiju biti prepreka za razvoj kulture ili održavanje kontakata manjine sa matičnom zemljom, istakao je gosp. Arquint.

O susretu sa predstavnicima nekih manjina u Vojvodini kao i sa manjinskim političkim strankama 30. ožujka kada je misija u regiji i otpočela, govorio je potpredsjednik FUEM-a Ludwig Elle, obzirom da je, kako je istakao, predsjednik FUEM-a tek 31. ožujka dobio vizu. On je naglasio da Unija svake godine posjećuje određena područja kako bi došla do autentičnih informacija o položaju manjina. Dva zadnja dana ožujka mjeseca izaslanstvo FUEM-a će boraviti u Vojvodini, a potom će ići u Podunavlje, Banjaluku te Zagreb. Tridesetog ožujka se razgovaralo sa izaslanstvima stranke Demokratskog saveza Hrvata u vojvodini, Demokratskom zajednicom vojvođanskih Mađara te Savezom vojvođanskih Mađara. Isti dan je došlo do susreta i sa Savezom Rumunja u SR Jugoslaviji, Savezom Ukrajinaca i Savezom Rusina. Sukladno informacijama konstatirano je da postoji određeni spektar problema te prisutnost

AKTUALNO

određenih zahtjeva posjećenih manjina. Upadljiva je razlika između Ustava i zakonskih mogućnosti kojima se rješavaju manjinska pitanja i primijenjene prakse. Ovih razlika između zakonodavstva i njegove konkretne primjene osjeća se i u drugim državama tranzicije. U rješavanje konkretnih problema neophodno je uključiti same manjine i njihove institucije kako se nebi vodila politika „za manjine” već sa „manjinama”. Također je neophodno uspostaviti i sistem kontrole, naglasio je gosp. Elle. U nešto su boljem položaju „stare” manjine tj. manjine koje su to bile i za vrijeme bivše SFRJ. Hrvatska nacionalna manjina na teritoriju Vojvodine je za sada nepriznata od domicilne države.

Obzirom da je praksa FUEM-a da se sve strane salušaju, nastoje se uspostaviti kontakti i sa državnim organima i njihovim institucijama, te se nakon provedenih razgovora u potpunosti sagledava stanje. Tako će izaslanstvo FUEM-a danas u Beogradu razgovarati sa republičkim ministrom bez portfelja Ivanom Sedlakom zaduženim za ljudska i nacionalna prava i Pavlom Domonjijem zaduženim za pitanja nacionalnih manjina u pokrajinskoj Vladi, a tema razgovora će biti stajalište države i viđenje situacije oko nacionalnih manjina od strane državnih institucija.

Činjenica je da kvaliteta života nacionalnih manjina ne ovisi od državnih granica, već od dogovora i rješavanja otvorenih pitanja zajedno sa manjinama

Dva dokumenta koja će se ove godine usvojiti prvi su koraci ka izgradnji pravnog sustava za zaštitu ljudskih i kolektivnih prava kao integralnog dijela prava nacionalnih manjina. Najveći otpor ovim

obvezujućim pravnim normama, pogotovu Karti o regionalnim i manjinskim jezicima, je dala Francuska pod izlikom da nema mogućnosti mijenjati svoj Ustav kako bi ga uskladila sa jednom ovakvom obvezujućom pravnom normom. Pored ovih dokumenata i drugih europskih konvencija bitna je i Karta o lokalnoj samoupravi koja je također u proceduri usvajanja.

Uostalom, sva „konačna rješenja” manjinskih pitanja su rezultat dogovora, demokratičnosti i kompromisa, tj. popuštanja jedne i druge strane. Po pitanju kolektivnih prava postignut je jedan mali napredak jer se po preporuci br.

1201. priznaje ostvarivanje nacionalnih prava „u zajednici s drugima”, dok je po pitanju personalne autonomije najbolji primjer Republika Mađarska koja pripadnicima nacionalne manjine dozvoljava ostvarivanje njihovih nacionalnih prava bez obzira na gustinu naseljenosti na određenom području Mađarske. To u potpunosti znači da je svejedno u kojem dijelu Mađarske živi pripadnik nacionalne manjine. On kao takav svugdje ima ista prava. Granica ostvarivanja ovih prava je brojnost manjine na određenom teritoriju tj. na teritoriju države.

Veliku ulogu u rješavanju svih otvorenih pitanja oko života i ostvarivanja prava nacionalnih

manjina imaju pojedinačni bilateralni sporazumi koji se potpisuju između matičnih država dotične manjine i njihove domicilne države.

Ovim se sporazumima države međusobno obvezuju poštovati ljudska i nacionalna prava svojih manjina

Lidija Molzer

RAZGOVOR

Razgovor: dr. Draško Redep, književni kritičar

TOLERANCIJA I PAMET

Održavanje ovogodišnjeg Tjedna Hrvata Vojvodine u Zagrebu bio, je povod za naš razgovor sa poznatim i priznatim književnim kritičarem dr. Draškom Redžepom. Cijenjen u bivšoj SFRJ, ali prisutan i danas u sferama književnosti i književne kritike, iznio nam je svoja stručna stajališta.

* Kažite našim čitateljima nešto o Vašem radu i djelovanju na polju kulture u bivšoj SFRJ.

- Svakako sam jedan od onih književnih kritičara moje generacije koji nisu ni umrli, a ni odustali, u istraživanjima i afirmaciji autentičnih vrijednosti književnosti Južnih Slavena. Slavenistika, kao znamenita i nezaobilazna nauka našega podneblja, nikako nije povezana s usko shvaćenim administrativnim granicama. Slavni Vatroslav Jagić je zasnovao i vodio kulturni svoj **Arhiv za slavensku filologiju** u vrijeme kada nije bilo ni traga slavenskim suverenitetima nastalim iza Drugog svjetskog rata (Čehoslovačka, Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca). Radoznalost kritičkog duha nikako ne poznaje granice. Osobito kada su postavljene između bliskih jezika ili, čak, varijanata istog govora. Pisao sam ponajčešće, za posljednjih pedesetak godina, o autorima srpske i hrvatske književnosti dvadesetog stoljeća, potom o sudbinama i profilima slovenačke, makedonske literarne republike. Moji najstariji autori su Isidora Sekulić i Antun Gustav Matoš. Ne treba ni da Vam kažem da je Isidora jednu svoju ranu knjigu tiskala u Zagrebu, kao u ostalom i Crnjanski svoju prvu knjigu, Masku, a da je Matoš jednako lucidno pisao o autorima hrvatske i srpske knji-

ževnosti. Kada danas promatram tih šest ili sedam tisuća stranica eseja, studija, kritika, intervencija svake vrste, i tih tridesetak knjiga koje sam potpisao, utisak je pouzdan: jedino mjera tolerancije za ukus, stil i raspoloženja pojedinih književnih centara, u ovim danima kada se sa opravdanim razlozima upozorava na neophodnost smanjivanja averzije bilo koje vrste, ima predznak prohodnosti za budućnost. O

tome je, ako se ne varam, nedavno govorio i Bela Tonković.

* Kao poznati, ali i priznati književni kritičar, bili ste prisutni u cjelokupnom životu SFRJ. Što danas mislite o kulturnom životu SRJ? A što u Republici Hrvatskoj?

- Za književni život u SRJ je karakteristično u ovom času živo prisustvo nekoliko književnih naraštaja na turniru koji bez prekida traje. Kao što je

poznato, nikako nisam mario za potrošenost i definitivnu ispisanosost nekih autora koji su veoma rano ušli u čitanke, a novim ostvarenjima pokazuju apsolutan debakl i književnog mišljenja, i strukture (D. Ćosić, na primjer). O tome sam često pisao i još češće govorio u televizijskim emisijama. Andriću zaista nimalo nije bilo teško, vidi se sad kada je dostupna njegova ostavština, da poslije sjajnih naslova, koji su se pojavili tik poslije svršetka Drugog svjetskog rata (**Na Drini ćuprija, Travnička hronika, Gospodica**), da u kontinuitetu objavi bar još desetak sličnih naslova. Nije to uradio. Veoma mudro, uostalom. Neki naši suvremeni autori jednostavno, osobito u tim najstarijim generacijama, ne mogu da se zaustave, usput opasno pobrkavši plan života, to jest politike, i književnosti. Da vas podsetim: to je onaj isti čovjek (D. Ćosić) koji je italijanskim prominentima, kao šef države, besmisleno poklanjao tomome svojih sabranih djela, kao aktualan, navodno relevantan državnički program. Sve koješta, i sve nešto o nadi i strepnji. Čak i neprijatelj uvijek voli snažno biće, jaku ličnost na onoj drugoj strani, a ne slabotinju koja se dovija. Sve izmišljeno, i sve tobože. Nisam li ja, u nekoliko navrata, njegove romane uspoređivao sa stripom, a autobiografsku

RAZGOVOR

šminku Borislava Mihajlovića predlagao da bude oporezovana kao šund? U književnosti Hrvatske veoma je sretno, kako ja odavde vidim, došlo do novih valorizacija: mnogobrojne čuvide literarnog horizonta nestale su zauvijek, a pojavilo se pregršt novih imena, ili pak ona koja su bila nepravedno skrajnuta. Mnogobrojni moji književni hrvatski prijatelji su mrtvi, oni koji su pohodili moj dom i s kojima sam se često dopisivao (Cesarić, Krklec, Ivanišević, Kaštelan, Božić, Šoljan, Vereš), i u njihovim mnogobrojnim epistolama ima toliko svedočanstava o svima nama, o vremenu koje je izmaklo, o zloj volji nekadašnjih cenzora.

* Što biste mogli reći o djelima hrvatskih stvaralaca u bivšoj SFRJ?

- Pisao sam o njima u širokom rasponu od Dragutina Tadijanovića (o kome u rukopisu imam knjigu) i Miroslava Krleže (koji je bio predmet moje doktorske disertacije) do Dubravka Horvatića, Igora Zidića, Ivana Slamniga, Fedora Vidas, Slobodana Novaka, Josipa Pupačića, Slavka Mihalića, Zvonimira Baloga, Vlatka Pavletića, Ive Frangeša, Nikice Petraka, Vlade Gotovca... Iz današnje perspektive, recepcija hrvatskih pisaca širom nekadašnje SFRJ ostaće upamćena samo onda kada je bila konkretna. Sve ono što je išlo pod plaštom konvencionalnih, prigodnih organiziranih, učtivih i unjkavih pohvala, palo je u vodu, poput lažnih floskula o bratstvu i jedinstvu. Valja, međutim, i sada reći da je bilo, u nekim godinama, veoma normalno to što su neki od kasnije veoma

plodnih i poznatih hrvatskih autora svoje prve knjige, upravo pod mojim uredništvom, objavili u Matici srpskoj (Majdak, Vereš, Glumac, i dr.). Uostalom, ne treba zaboraviti da je, prije dvadesetak godina, usred Matice srpske objavljena studija **Legenda o kralju Zvonimiru**, iz pera moje žene Jelke Redep, sa Kaštelanovom recenzijom. Ne mogu ni danas da zamislim repertoar iole ozbiljnog kazališta bez Krležine drame, i u ovom našem prostoru. I nikako isto ne umem dovoljno da se načudim jednom univerzitetskom profesoru, iz moje struke koji je, odmah po izbijanju poslednjeg našeg nesretnog rata, jednom novosadskom antikvarijatu ponudio širok izbor svojih primjeraka hrvatskih knjiga. Pobogu to su knjige koje će mu i u budućnosti valjati, a koje su bile bitan dio njegove lektire.

* Imate li danas kontakata sa djelima pisanim u Hrvatskoj?

- Daleko manje nego što bi bilo normalno. Među prvim lastama, da tako kažem, obrađovale su me pošiljke Tadijanovićeve i Frangeševih knjiga. A stižu i ostali. Radosno pomišljam da to što sam, usred **Kola** Matice hrvatske, početkom šezdesetih, prozvan **veleposlanikom hrvatske književnosti (S. Vereš)**, još uvijek ima isti zvuk, istu otvorenost, istu konstataciju.

* Što se po Vama moralo ili treba učiniti u ovoj oblasti?

- Svakako je neophodna, i to najhitnije, u ovim našim, jugoslavenskim knjižarskim izlozima, najšira ponuda hrvatske knjige. To je uslov za

dobro poznavanje. Osobito za našu, ovdašnju hrvatsku populaciju koja - kako vidim - tek u ovim postdejtonskim vremenima, nastoji da prepozna sebe, bez zazora, bez krivice, bez predznaka koji su, nažalost, prethodno, osobito one ratne godine, donosile. Valjda nitko pametan ne misli da je dovoljna kolumna Igora Mandića u **Ninu** da bi nas, tako različite i tako susjedne u ovoj Panoniji, mogla iskupiti. Nikako ne mislim na kampanju, niti na inzistiranje na tzv. sličnostima. Ali, ipak, i kao kritičar i kao Hrvat, ne dijelim mišljenje Stanka Lasića da je za njega, uostalom i za hrvatsku književnost i književnu kritiku, srpska književna stvarnost bez malo stavljena na isti tas sa Bugarskom. Ne radi se samo o nostalgiji mog naraštaja. Radi se o poznavanju sveukupnog književnog i kulturnog atlasa upravo ove Panonije koju je Krleža, sa mnogobrojnim razlozima, identificirao sa Domanovićevom Stradijom i Adijevom Hunijom. Daleko je najbitnije da se afirmišu oni stvaraoči ovog našeg prostora koji su **dokazali** veoma specifičan **zemljopis duha**, a o kojima se ovde nedovoljno zna, a kamoli u Hrvatskoj. Drastičan primjer je Slavko Mađer (1922.-1946.), jedan od najtananijih hrvatskih liričara koji je, u svom kratkom, tragičnom životu, afirmirao južni, tzv. svinjski Srijem, nasuprot ili komplementarno spojen sa lirizmom vinskog Srijema jednog Branka Radičevića. Jednako kao što u trezore hrvatske književnosti ulaze Dizdar, Stojić, Lovrenović i Ivanković, tako su i autori hrvatske narodnosti, svakako i oni koji aktivno deluju u opsegu srpske književnosti, u tako srećno neodredljivim granicama

RAZGOVOR

hrvatske književne republike. Uredi sam, za razne nakladnike, u toku svog skromnog života koji možda baš i nije bio skroman, nekoliko stotina knjiga, antologija, izbora svake vrste, i moj je san da zasnujem ediciju posvećenu hrvatskoj književnoj baštini, ovdje, u Vojvodini. Imalo bi i što, a i kome da se pokaže, vjerujte mi. Književnost u Vojvodini ima nekoliko centara do kojih veoma držim. U novosadskom krugu, srećom, ima tri autora koji su bogato i utjecajno preskočili svoju vlastitu sjenu: Antić, Tišma, Balašević. Veoma mi je stalo da se to uoči na pravi način. U subotičkom krugu, ne zaboravimo, na Paliću živi najveći ovdašnji, a i sveukupni mađarski pjesnik Oto Tolnai, preferiram Mariju Šimoković, Boška Krstića u generaciji koja je trenutno najaktivnija, ali pomišljam i na izuzetan eksperiment Slavka Matkovića. Trenutno čitam Sarića i Kuburica, radosno. Neophodno je pri svakom vrednovanju, dakako i u odnosu na hrvatske stvaraoce u Vojvodini, imati visoko podignut stijeg kriterija koji je ozbiljan. Daleko od kampa-nilizma. Od malenih vidika pokrajinskih naših književnih pogleda XVIII stoljeća, ti kriteriji treba odmah sa računaju sa istovremenošću europskih trendova, svakako i srednjoeuropskih.

Tjedan Hrvata Vojvodine, kako bar ja odavde nazirem, morao bi računati sa raznolikošću, ali i tako specifičnim karakteristikama različitih naših zavičaja. Svakako, onda će biti mjesta za tradicije i sudbine i srijemskih Hrvata, nadam se. Svakako bih ondje predstavio i Z. Sarića, i J. Melvinger, i P. Vojnić Purčar,

ali i sjaj kolekcija narodnog našeg blaga Balinta Vujkova, zatim tu bolnu borhertovsku tugu Lazara Merkovića, inače tako značajnog i kao prevodioca, i kao urednika i bibliografa ...

* Vaše sadašnje aktivnosti, te planovi i eventualne želje.

- Pripremam za tisak obimnu knjigu antimemoara **Draškovo raboš**, zatim monografiju o Dragutinu Tadijanoviću, kao i knjigu eseja o Vojvodini koja je za mene bar prevashodno mentalitet, a tek onda zemljopis (zove se **Sad ili nekad**, sa podnaslovom: **Isto je Vojvodina**), na crti mojih davnashnjih interesiranja i knjiga (**Vojvodina stara, Sunčanom stranom Vojvodine**, objavljenu baš u Subotici, 1972.), pišem već četvrtu godinu rubriku **Imaginarni muzej Vojvodine** u **Borbi**, subotom, petu godinu **Dnevnik** u novosadskom **Svetu**. Mi ne živimo u geometrijskom, savršenom svijetu. I u tom smislu kritičar je onaj koji je prezentan, prisutan, utjecajan, ili to prestaje da bude. Poneki kompromis je uvijek tu nailazio. Inače, na kraju da vam kažem, da se užasavam onih Hrvata koji su se, što znam iz kojih razloga, stidjeli svoga podrijetla. Konstituisanje jedne drukčije zgrade hrvatske kulture ovdje, u punom opsegu tolerancije i uma, svakako je bitna zadaća. Da se razumijemo: mi ne možemo ne u Europu, nego ni u Hrvatsku nego i pred sopstveni odraz u zrcalu ovdašnjem, sa balastom provincijalne kulture, sa obaveznim karnerima snaša i salaša. Treba svagdje pokazati cjelovitost i raznolikost, prije svega tipo-

lošku, našeg mentaliteta. Taj proces shvatam svojom zadaćom. Analize, uostalom, pokazuju da je veći dio hrvatske populacije u SRJ urban, i da je svođenje čitave stvari na logiku naših „farofa“, bez obzira na njihov ogroman značaj, ipak manjkavo. Zaslužuje zasebnu pažnju izučavanje onih ličnosti i sudbina hrvatskih stvaralaca i znanstvenika koji su djelovali, i još uvijek veoma aktivno djeluju u srpskoj kulturi. U širokom rasponu od Pančića do Bandića i Rozića. Nikako ne stoji tvrdnja da se tu ponekad radi o otpadništvu, čak i o izdaji. Koješta. R. M. Rilke je pisao i na francuskom, a bio i ostao najveći njemački liričar dvadesetog stoljeća, sjetite se. Kada je riječ o Vojvodini, usuđujem se da, sasvim aktualno, citiram naslovni esej moje knjige **Vojvodina stara**, iz 1970. godine:

„Shvatanje da je **ona iznenađujuća** toliki broj narodnosti i kultura na tako malenom terenu, primjer je nerazumijevanja Vojvodine, njenog bića i njenog mentaliteta. Jednostavno, to nije iznenađujuće, to je tako. Ko ne računa sa datošću nacionalno složene Vojvodine, ko njen svakodnevn život promatra očima punim vajkanja što između velikih rijeka ne traje sudbina samo jedne, svjedno koje nacije, taj ne zna što je Vojvodina, i taj neka ne otpočinje uzaludan posao deobe jednog u biti nedjeljivog terena koji pokazuje - ne od jučer - u kolikom je promjeru moguć i bogat ravnopravan život među različitim narodima i narodnostima ...”

POVIJEST

Hrvatstvo Boke Kotorske

OČUVANJE HRVATSKOG IDENTITETA KROZ STOLJEĆA (3.)

Dijeleći sudbinu Kraljevine Dalmacije i Boka je 29.10.1918. ušla u Državu Slovenaca, Hrvata i Srba, a 1.12. u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. 1922. boke-ljsko područje izdvojeno je iz Dalmacije i pripojeno Zetskoj oblasti, a 1929. uključeno u Zetsku banovinu, tako da ni 1939. nije sa ostalom Dalmacijom ušla u Banovinu Hrvatsku. Sjetimo se da je 1925. u Boki na veličanstven način proslavljena tisućita godišnjica krunisanja kralja Tomislava, pa je o tome postavljena i ploča na katedrali sv. Tripuna iz 1166., najstarijoj katedrali koju su izgradili Hrvati ili pak kako je odred Bokeljske mornarice bio na pogrebu Stjepana Radića u Zagrebu. Bokelj Anton Milošević u svom „Dnevniku pod nadnevkom 23.03.1925. piše da je na općinu postavljena jugoslavenska zastava te dodaje: „Do sada je bila općinska zastava crveno-bijelo-modra (narodna zastava), koju su naši stari zvali 'slavjanskom zastavom, a mi mladi 'hrvatskom zastavom, sa općinskim grbom“. U 1927.-oj godini registrira pobjedu Hrvatske seljačke stranke u Kotoru, kao i osnivanje Hrvatskog doma, zatim 30.04.1931. zrinskofrankopansku proslavu i zadušnice u Sv. Tripunu u Kotoru i po Boki, a 10.05.1937. piše, da su 9.05. podignute hrvatske zastave i izmijenjeni općinski žig u Prčanju, Mulu, Stolivu, Perastu, Lastvi i Tivtu, dok je u Risnu podignuta srpska zastava. Tako se u Boki sve više učvršćivala hrvatska svijest, koju je konačno formirao nacionalni pokret između dva svjetska rata što se očitovalo na izborima glasovanjem za Hrvatsku seljačku stranku.

Ugovorom o određivanju granica između Kraljevine Hr-

vatske i Kraljevine Italije 1941. bilo je zaključeno: „Priznaju se sastavni dijelovi Kraljevine Italije (...) kotar koji obuhvaća cijelu Boku kotorsku prema crti, koja ostavlja obalu u jednoj točki između mjesta Cavtat i Vitaljine i ulazi ka sjevero-istoku uključivši mjesto Grudu i masiv planine Orjen, dok ne dostigne granicu s Crnom Gorom“. 1943. Nezavisna Država Hrvatska uključila je Boku Kotorsku u Veliku župu Dubravu, ali tamo nije uspjela uspostaviti vlast. S druge strane, u svim partizanskim dokumentima se govori o Crnoj Gori i Boki Kotorskoj. Po završetku rata komunisti su ono „i Boka Kotor-ska“ jednostavno prekrižili i priključili Boku Crnoj Gori, pri čemu su maknuli s položaja one kotorske komuniste koji su tek počeli favorizirati njen autonomni status. Poratna Boka u Crnoj Gori doživjela je velike demografske promjene što je uz općenit nacionalni pritisak rezultirao kako iseljavanjem Hrvata, tako i njihovim promjenljivim nacionalnim izjašnjavanjem. Računa se da je 1931. u Boki bilo 35,14 posto Hrvata, koji su činili više od 17,4 gradskog stanovništva, a 1991. samo 7 posto, uz nepoznat broj onih koji su se izjasnili Jugoslavenima ili Crnogorcima. Naime, podaci Katoličke crkve se znatno razlikuju od podataka dobivenih prigodom popisa 1991. Ako se usporede popisi pučanstva iz 1910. i taj iz 1991. lako je ustanoviti kako se broj pučanstva udvostručio dok se broj Hrvata smanjio tri puta. A kada se pogledaju veliki bokeljski centri onda su ti odnosi izuzetno nepovoljni. Tako se u rodnom gradu sv. Leopolda Mandića Herceg Novom broj Hrvata smanjio od 70 na 2 posto, u Kotoru

od 69 na 7 posto, a u Tivtu od 95 na 23 posto. Specifičan hrvatski narodni razvitak Bokelja uvjetovali su odvojenost od matičnog područja, malobrojnost pučanstva, zatim nejednolik politički razvitak, te različiti utjecaji. U Boki se skupio katolicizam i zapadnjačka civilizacija na samom rubu Balkana, tu se gnjezdilo hrvatstvo od starohrvatskog pletera i romaničnih crkava do renesansnih i kasnijih palača i vrtova, od nautičkih do modernih učenjaka, od pučkih bratovština do sadašnjih stanovnika, od najstarijih do modernih pjesnika Frana Alfirevića, Jeronima Komera, Viktora Vide, Vjenceslava Čičeka i Luke Brajnovića. Po ovom posljednjem je dobila ime i međunarodna nagrada za novinstvo koju dodjeljuje udruženje novinara Španjolske, pa ga danas svojataju i u srpskim i crnogorskim novinama. A Boka je poznata i kao Zaljev hrvatskih svetaca. Naime, od današnjih šest hrvatskih svetaca i blaženika - tri su iz Boke: sv. Leopold Bogdan Mandić, blž. Gracija iz Mula i blž. Ozana Kotorica. A iz Boke je podrijetlom i sl. b. Ana Marija Marović, kao i jedan možda od najznačajnijih papa u povijesti - Siksto V. Boka teritorijalno jeste mala, ali je njen doprinos hrvatskoj kulturnoj baštini nemjerljiv. To najbolje pokazuju i zvanični crnogorski izvori koji kažu kako se od ukupnog spomeničnog blaga te republike, više od 40 posto nepokretnog i dvije trećine pokretnog nalazi u Boki Kotorskoj. U pravu je Frano Alfirević kada kaže: „Krajevi kao i bića imaju dušu“. A duša Boke Kotorske su baštinici njene ogromne kulturne baštine - bokeljski Hrvati.

Ankica i Josip Pečarić

FELJTON

SLANKAMEN (12.)

Kada je početkom kolovoza smederevski sandžakbeg Ferhatpaša provalio sa velikom vojskom u Srijem, došlo je do jednog sukoba kod Slankamena u kome je Tomori odnio pobjedu nad samim Ferhatom. Kasnije, 20. rujna, nalazio se Tomori opet u Slankamenu gdje je sa 4000 vojnika očekivao, izgleda, neki neprijateljski napad, za koji se ne zna da li je uslijedio. Mada o tome nema podataka, sasvim je izvjesno da su u ovim sukobima sa Ferhatom uzeli učešća i šajkaši u Slankamenu. Činjenica da Tomori očekuje neprijateljsku vojsku u Slankamenu nikako ne uslovljava popravku ili obnavljanje tvrđave. Ona je ostala razorena, za to ima više potvrda, sve do turskog pohoda na Mohač. Ustvari, sam pogodan strateški položaj Slankamena pružao je znatne prednosti, i zato se Tomori nekoliko puta koristio njime u sukobima s Turcima. Slijedeća, 1524. godina, prošla je, skoro u miru. Turci su bili zauzeti u Egiptu, a Mađari, oslobođeni pritiska, zadovoljavali su se samo time da drže Petrovaradin i Titel, pa i to s velikim naporom. Od siječnja 1525. godine počeli su pokreti na turskoj strani. Kralj Ludovik piše 5. siječnja Papi, kako Turci namjeravaju da udare na Ugarsku u ožujku; dotle, to znači u toku zime, Bali-beg će zauzeti, bar se tako govori, Petrovaradin, Titel i Sr. Mitrovicu. Do stvarnih vojnih akcija, bar u ovoj oblasti, došlo je ipak tek u drugoj polovici godine.

Za to vrijeme, iako se živjelo u stalnom iščekivanju turskih napada, ugarski granični obrambeni sistem, ionako sveden na minimum, bio je ozbiljno uzdrman velikom novčanom krizom, koja je postajala sve akut-

nija. U Budim su, 24. svibnja došli Zalonkemeni Bertalan, Laslo Petar, Ivan Zugriča, Blaž Fehervari i Ivan Zemplini da traže pomoć. Sudeći po imenima, jer se isti spominju 1523. kao šajkaške vajde u Slankamenu, može se skoro sa sigurnošću zaključiti da su se oni i tada nalazili na istoj dužnosti. Utoliko prije što i Sentklari kaže, ne navodeći izvor, da je 29. svibnja poslala deputacija šajkaša iz Petrovaradina, kojoj se pridružila deputacija starih, ponovno postavljenih šajkaša u Slankamenu koju predstavljaju pet vajda, i tu se navode spomenuta imena. Iz ovoga „starih, nanovo postavljenih šajkaša u Slankamenu“, može se zaključiti da osvi šajkaši nisu bili sve vrijeme u Slankamenu, odnosno, da su za neko vrijeme bili napustili službu, što je sasvim u skladu sa neodređenim stanjem na granici.

Što se tiče tvrđave, na skupštini staleža kraljevine Ugarske, održanoj od 10. do 20. svibnja u Pešti, riješeno je, pored ostalog, da se obnovi grad Slankamen i druge porušene tvrđave. No, i ovoga puta to nije učinjeno, jer se porušena tvrđava u Slankamenu spominje sve do pohoda 1526. godine.

Ugarska granična obrana je usljed nedostataka sredstava, dočekala neprijatelja potpuno nespremna i 1526. godine, tako da je turska vojska 8. srpnja u Slankamenu. „27. ramazana, piše u Dnevniku, stigao je (Ibrahimpaša) sa vojskom na konak u Slankamen. U vrijeme osvajanja Beograda i ova tvrđava je bila porušena. Sad je naređeno da se popravi“. Nekoliko dana kasnije, 13. srpnja naimenovan je čirmenski beg sa svojim spahijama za hafiza Slankamena, što sasvim

jasno pokazuje koliki su značaj Turci pridavali Slankamenu u ovom pohodu.

Slankamen je pripadao Srijemskom sandžaku od njegovog osnivanja petrovaradinskom kadiluku. Bio je sjedište nahije.

Dalje napredovanje turske vojske i situacija u srijemu može se pratiti skoro iz dana u dan zahvaljujući izvješću vatikanskog nuncija Burđa. Njegovo izvješće pisano 16. srpnja naročito je zanimljivo za Slankamen. „Turci koji su prešli, kaže on, prošli su prema Petrovaradinu i do sada ničim ne pokazuju da hoće da ga napadnu. Što više, vjeruje se da će utvrditi Slankamen, mjesto u okolini Petrovaradina i Beograda. Samim sobom tvrd, nekada je bio grad i do danas je sačuvao zidine...“ Na kraju predpostavlja se da će Turci izgraditi Slankamen i uzeti možda neku drugu tvrđavu, kao Titel ili Petrovaradin, a zatim će se povući da prezime u Beogradu. Ovaj podatak, da je Slankamen sačuvao zidine, treba naročito istaći, jer se ne slaže sa ostalim izvorima, koji izrekom tvrde da je porušen. Kako u međuvremenu nije obnavljan, to bi se moglo zaključiti da 1521. godine nije sasvim porušen, i ovo je prihvatljivo, kada se ima na umu dosta slaba razorna moć tadašnjeg baruta, kao i da gradovi, obično nisu srušivani sa zemljom u doslovnom smislu te riječi. Burđo, 22. srpnja, javlja opet u Rim, da je, kako se priča, sam sultan u Slankamenu, koji ga je izgradio i svakoga dana sve više utvrđuje.

„Slankamen kroz povijest“
Marko Kljajić

- Nastavit će se -

BUNJEVAČKE NOVINE

Bravo, bravo. Kao Bunjevac, iz duše se veselim što smo konačno dobili „Bunjevačke Novine“, no na žalost, duša mi plače, jer vidim tko je glavni „meštar“. Da ja sam Hrvat-Bunjevac i kao takav, jedino se mogu veseliti imenu novina, a gnušam se sadržaja, tj. napisa. Dizajn i opremljenost, pa to nemaju ni javni režimski listovi. (Kod prorežimskih to nije slučaj) Jučer tiskan, danas već u trafikama. Svaka čast! Da, kupio sam ih. Pročitao i skoro proplakao. No, kad se sjetim one latinske, a moguće da je i grčka -Svaki narod zaslužuje vlast koju ima- jedino me srčanost spriječila da me ne preplavi letargija i nostalgija nad idejama naših slavni Bunjevaca, Mije, Ivana, Blaška i inih, koji su istinski radili na očuvanju jezika i identiteta jedne grane Hrvata tj. Bunjevaca i Šokaca. Pa tko zapravo financira list? Tko je u upravi? Od ovih imena najsimpatičniji mi je g. Bratić. Jeste da smo onomad imali rat oko izbjeglica, no bit će da sam pozitivno utjecao na njega pa je prihvatio „kozeriju“ kao životni stil. Prčićka? Što se još može o njoj reći? Velika Hrvatica, pa instant SPS Bunjevka i sad „Čista Bunjevka“,

dakako pod SPS „sedativima“. Tome Hajčar? (tako su ga naime neki učenici od „milja“ nazivali) „sigra“ se bunjevačkim jezikom kao dijete sa zvečkom. Mislim ako bi ostao glavni urednik, morao bi na bunjevačke časove ići kod Kovačića i to na sve četiri ćoše ili kod Bać Stipana iz Glasa Ravnice. Kad sam ga već pomenuo, moram mu postaviti i izravno pitanje. Gospodine glavni uredniče, kako mislite usavršiti bunjevački jezik? po Vuku ili po Gaju, ili možda po Kopitaru? ili ćete kopati po arhaizmima, koje zahvaljujući vašim naredbodavcima nitko više i ne razumije? Izjavili ste da nećete ničije svojatanje; Hrvatsko-Srpsko (doskorašnje bratstvo-jedinstvo) pa što ćete onda? izmišljati bunjevačke riječi ili prihvatiti srpske, kad ste se hrvatskih tako kategorički odrekli? No, to je u neku ruku i razumljivo, jer SPS nam financira raskol.

Znate što. Jedino mi je žao ovih naših smirenih, bogobojaznih i dobrih ljudi, koji, da ih ne proglase ustašama, pristaju i u četnike i SPS.

Drugo; Kažete kako vam vlada garantira status „NARODA“. Pa to je Novožedničanin

Marača još tražio od Šešelja, dok se on i Sloba igrali lopova i žandara. Sad se udružili, pa vam vlada daje pravo na ime NAROD. Gospodine moj, znate li vi uopće što znači pojam NAROD? ili su vam to objasnili u MEŠC-u?

Narod ima svoju domovinu (državu) vojsku, zakonodavstvo, sudstvo, policiju, gospodarstvo, ustavni poredak itd., a što „Čisti Bunjevci“ od tog imaju, osim patronata, prvo SRS, potom SPS? Da, gospodo, ove novine su još jedna šarena laža, a vas baš briga što naša djeca jedino znaju govoriti srpski i prvo slovo im je ćirilica. Ako ste već tako jaki i lijepi, kako vam novine izgledaju, uvedite bunjevački jezik u obdaništa, zabavišta i škole. Zašto g. Sedlak ne govori bunjevački? Ako se uopće krsti, s koliko prstiju to radi? Oprostite, ja ovdje nisam aludirao na vjeru, ili ti veru, jer duboko poštujem i budiste i hinduse i sve ostale vjere, no prezirem one koji položaja radi tj. materijalne koristi prostituiraju svoju vjeru i nacionalnost. Budi ono što jesi ili, bar nastoj ne pljuvati na ono što bi trebalo da jesi!

Slobodni Strijelac

Subotica: katedrala sv. Terezije Avilske

Svečano obilježena 25. obljetnica katedralnog zbora „Albe Vidaković“

U Subotici je 18. travnja u katedrali sv. Terezije Avilske održan jubilarni koncert katedralnog zbora „Albe Vidaković“, u čast 25. obljetnice svoga postojanja. Zbor je pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić okupljenim ljubiteljima glazbe otpjevao petnaest skladbi odabranih autora među kojima su bili: G.F. Händel, M. Asić, dr. J. Andrić, J. S. Bach, L. v. Beethoven, W. A. Mozart i dr. Katedralni i mješoviti zbor „Albe Vidaković“ utemeljen je 15. listopada 1973. godine radi sudjelovanja u proslavi jubileja 200. obljetnice subotičke katedrale sv. Terezije Avilske, a nazvan je po Albi Vidakoviću, poznatom hrvatskom skladatelju. Od tada do danas, zbor je imao veoma uspješno i bogato djelovanje u okviru kojeg je upriličio mnoga gostovanja i nastupe čemu su pridonijeli svi njegovi članovi požrtvovanim radom.

Ravnateljica zbora „Albe Vidaković“ kroz svih 25 godina zapaženog rada bila je s. Mirjam Pandžić, koja i danas svojim ustrajnim radom i radom svih pjevača obogaćuje brojne kulturne i vjerske manifestacije.

Vox populi

M. „DINARAC” NA REFERENDUMU

Usledila je, eto, nakon dužeg preračunavanja i snebivanja, devalvacija dinara. Pošto su cene već podignute, vajkaju se na RTS-u, ima samo da se „nešto malo” koriguju hleb, mleko, lekovi, prevoz, tehnika..., dok većeg poremećaja na tržištu neće biti. S druge strane, nisam čuo da su se penzije u zadnjih 9 meseci pomerile makar i za paru, a plate takođe. Samo naša primanja ne rastu paralelno sa gotovo 100 postotnim rastom „marke”. Kako je kod nas „moda” veliki problem zamaskirati većim, tako je vrlo mogući socijalni bunt osuđen na najavljeni „NARODNI REFERENDUM”, kao nova čarobna formula vladajuće elite.

Kada se ozbiljno razmotre razlozi njegovog održavanja, može se zaključiti: prirodno je što niko ne voli mešanje u sopstvenoj kući, ali ako je ta kuća previše ruinirana, potrebno je prisustvo nekog drugog u ulozi arbitra. S druge strane, postavlja se pitanje ne treba li referendum

održati i po nekim drugim pitanjima, kao na primer zbog već uvedenog vanrednog stanja na istom tom Kosovu? Ili možda na temu: DA LI DA SE REDOVITO ISPLAĆUJU PENZIJE, PLATE I DRUGA PRIMANJA GRAĐANA?... DA LI DA SE VRATI OPLJAČKANA DEVIZNA ŠTEDNJA GRAĐANA?... DA LI SU GRAĐANI ZA PROMENU IMENA DRŽAVE?... i tako dalje. No, neko može reći da je predstojeći referendum značajniji, jer služi nečijim ličnim interesima. Ako je to tako, zašto se na sva zvona priča kako je, uopšteno, referendum način za ostvarenje interesa građana? Lično nisam za referendum radi referenduma, niti sam za referendum od slučaja do slučaja i po potrebi. Jer, suviše je očit nesklad između izražavanja volje građana i dolaska do rezultata te izražene volje. Zna se ko u svojoj nadležnosti ima komisije i ko može korigovati „narodnu volju”, bio to referendum ili izbori, svejedno.

Uz put valja podsetiti i ekipe s RTS-a da ne budu jednostrane, već da priznaju da isti taj narod, kome je dogovorena „narodna volja”, ima i drugih interesa, jer nije potpuni vlasnik niti svog novca. Gde još postoji praksa da građanin za svoja sredstva, koja banke zadržavaju i koriste već godinama, ne dobija kamatu, dok se u isto vreme tom građaninu za svaki na vreme neisplaćeni račun zaračunava kamata i to zatezna! Zato molim malo objektivnosti i medijskog prostora na kanalima RTS-a i za druge vitalne narodne interese.

Sigurno će me neko zbog ovog mog razmišljanja o budućem NARODNOM REFERENDUMU nazvati izdajnikom, ali znam da će to učiniti samo oni koji sebe od slučaja do slučaja proglašavaju patriotima. Samo, ovoga puta baš ti patrioti žele na nepošten način svoj neuspeh i propuste svaliti na leđa naroda.

Miloš Vasiljević

Iz života manjina

SVEČANOST U POVODU USKRŠNJIH BLAGDANA

Njemačko udruženje „Donau” Podružnica u Subotici svečano je proslavila uskršnje blagdane dječjom priredbom.

Uz nazočnost brojnih članova i sipatizera ove udruge njemačke manjine, Uskrs i uskršnje blagdane te njihov utjecaj i značaj kroz cijelu godinu predstavila su djeca recitalom na njemačkom jeziku te zbornim pjesmama uz pratnju harmonike. U programu su sudjelovali Eduard Sabo Weber, Danijel Sabo Weber, Helga Stanpfer, Ingrid Stanpfer i Rita Büchner, ali su svečanost svojim veseljem i razdraganošću uveličala i sva ostala djeca naročito poslije podjele prigodnih uskršnjih darova.

Isti dan je u subotičkoj katoličkoj crkvi Sv. Križa održana i misa na njemačkom jeziku, koju je uz nazočnost brojnih vjernika služio msgr. Josip Miocs, ravnatelj subotičke klasične gimnazije „Paulinum”. Crkveni zbor je na misi pjevao prigodne pjesme u čast uskršnjih blagdana pružajući vjernicima potpuni ugođaj uskršnjeg Svjetla.

BUNJEVAČKO BOCKALO

JOPED VOKŠOVANJE

O ljudi božiji! Pa kad će njim jedared već dodijati? Ova vokšovanja su, malte ne češća neg vašari. Morat ću već naglas počecovat i državu i državnike! U sebi cuju već odavno, malte ne svi kojima je objašnjeno šta je to „najdemokracija” koja nam se nudi ko na kadgodašnjoj stareškoj peci.

- Cuj ti, samo cuj! - otac ga šunjavi, odkaleg se već stvorijo Albe.

- Pa ti nebi covo? Vidiš kako nam ide. Nema avansa za obradu zemlje, penzionerski fasolaš sve više kasni. Doduše, prid izbore ga malo uguste - već čuješ, znaš da je to još i dobro. Što više vokšovanja, češće se raduju pemzioneri. No, šalu nustranu. Vidiš, kažu, nema se dinara, a šta misliš koliko košta jedno vokšovanje?

- He, pa ni ti ne bi trpijo da ti komšija, jel kogod tuđin gazduje u avliji da ti popušta svinje iz obora i marvu iz korlata.

- To ne, nikako! Al svati ti da se tu radi o ljudima. Cigurno pratiš onu brazilsku seriju na trećem kanalu.

- Gospojicu?

- Da Sinku Moku, jeli ti Malu Gospojicu, kako je priko Zagreba još davno prikazivana.

- I šta to ima veze sa vokšovanjem?

- I te kako ima. Barun od Ararune, apsalutni je gospodar, ne samo na svom imanju već i u varoši. Njegovi tirači robova nemilosrdni, al je barun još gori, pa ne mož skontat da je robovanju došo kraj. Oslipijo je svog roba, a njegov tirač robova oće da priuzme odgovornost. Novine pišu o onima koji oslobađaju robove, a žandari apse novinara.

- Oš kast da su Siptari roblje?

- E bundevina glavo. Ima više vrsta robovanja.

- Stani malo. Oni oće da se odcipe, a Kosovo je srce Srbije.

- A šta je ondak Vojvodina? Bubrig? Kako nije raspisan refer-

endum kad su ukidane pokrajinske skupštine? kad su našu dicu slali u bresmislen rat? Apsili one koji nisu tili? Šta je na koncu ispalo? Da se lipo podili u vrime, ne bi bilo toliko zle krvi i prolivene krvi. Ko je ondak pito narod šta oće? Vidiš, sad kad su političari dobili po ušima, peru ruke, a kad nam joped oparmače cankcije, e pa narod je to sam tako tijo. Političare i njeve puline cankcije ni onako ne trevljaje, naprotiv, dobro njim dođu, da se još više nagumaju. Vidiš i Sadamov narod umire od gladi, a on, ta valjdar ni sam ne zna koliko palača ima.

- Po tvom bi ondak tribalo da se Kosovo odcipi?

- Ne bi se oni odcipljivali. A i di bi? Oni traže to što i sami znadu da neće dobit, da bi dobili ono što su prije imali. Tako smo mi u škuli imali jenog nastavnika, koji je prid kraj godine uvijek pito đake ko bi koju ocinu. Jedan huncut visijo je između jedinice i dvojke, kad je upitan šta bi tijo, on ko iz puške - četvorku. Nastavnik je osto zinut, a mi se smijali. Kad je učo došo sebi, vikne - jevo ti trojka!

- Eh, znam da si ti uvijek „najpametniji”, al šta kažeš na Bunjevačke novine?

- Šta tu ima da se kaže? Lipe su. Šarene. Slike su za ajzlog, naročito ona di se vidi naš žednički berber kako gubi partiju šaha.

- A vidiš li ti koliko sponzora imamo.

- Jeste, skoro polak novina. Zato je tako mala masnoća mlika, a kriv od smitljivog žita. Neg ne znam da na „Severu” baš tako cvataju ruže. No štampari se valjdar podmišili štampanjem markica za Madžare i Ruse.

- Ha, a ko vas pomaže?

- Nažalost, komšo moj. To ti je naša demokratska o ravnopravnost; nismo za SPS.

- Neg, nisam baš sve razumijmo, oš mi privest.

- Oću Albe. Pa komšije su zato da se pomažu. Neg, kako će oni Bunjevci koji nemaju komšiju koji zna bunjevački?

- Znaš naročito mi nije jasno onaj crtež salaša. Sobe, pododžak i ambetuš da, al dva špajca? pa di je tu ondak kujna?

- He, he, to si dobro prime-tijo. A znaš zašto je to tako?

- Di bi znavo?

- Pa kujna ti je u Beogradu! maflo nesvaćeni. Tamo su i ove novine skuvane. Tu su samo podgrijane. -Vidiš, kad svi vojvođani, mislim starosidijoci, ubardaju da smo samo špajc i mi ćemo izać na referendum, al ne za ocipljenje, već da se iz NAŠEG ŠPAJCA kuva u NAŠOJ KUJNI!

- Čekaj, pa šta će ondak biti ako pokrajina Kosovo, joped ću ja o vokšovanju, dobije stvarnu autonomiju. Oma će i Sandžak, a Vojvodini to ponajviše pripada, kako ti kažeš, a šta će pnda ostat od Srbije?

- Kako šta? Pa to što i triba da bidne. Država, a ne ojerin, koji silom ili milom zavlači papke u svaćiji budelar. Jeto Crnogorci oće da se odcipe. Već njim Perperi zvone u ušima. Ne znam oćel i onda biti referenduma jel podgrijana devedeset prva?

- Šta ti je to „perper”?

- Crnogorski novac. Isto ko i hrvacka Kuna, jel makedonski Denar. Ta nisu valjdar šašavi da dozvole Beogradu da ji joped uvuče u cankcije, a biće, vićeš.

- Hej, pa dićemo ondak ići u šverc? Čujem da Madžari odu u Jevropu, pa će tribat viza.

- U Hrvacku. Oni valjdar neće još u Europu, al ni to nije daleko.

- Opet smo ga nagrebali.

- Jeste, moj Albe nagrebali ko gadžo kad skače priko ograde i zapne zvončilom na bodljikav drot.

Bač Stipan